

**LEGAL FOUNDATIONS OF COMBATING CORRUPTION IN
UZBEKISTAN****Bahtiyarova Zuhra***Second-Year Student, Andijan Regional
Law Technical School, Uzbekistan**Scientific Supervisor:***K.G. Mamatkulov***Senior Lecturer, Andijan Regional
Law Technical School, Uzbekistan.***Annotation**

This article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the legal foundations for combating corruption in the Republic of Uzbekistan. It examines the essence of corruption as a complex socio-legal phenomenon that undermines the rule of law, weakens public trust in state institutions, and hinders sustainable economic and social development. Based on the analysis of national legislation and international legal instruments, the study identifies the system of normative legal acts that form the legal basis of anti-corruption activity.

Particular attention is paid to the constitutional principles, the Law of the Republic of Uzbekistan “On Combating Corruption,” the role of the Anti-Corruption Agency, and the importance of international cooperation within the framework of the United Nations Convention against Corruption. The study formulates scientifically grounded conclusions and proposals aimed at strengthening preventive mechanisms, enhancing legal awareness, and ensuring transparency and accountability in the activities of state bodies.

Keywords: *corruption, anti-corruption, rule of law, legal foundations, prevention, transparency, accountability, Anti-Corruption Agency, Uzbekistan*

**ЎЗБЕКИСТОНДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ
ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ****Annotatsiya**

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslari kompleks va tizimli ravishda tahlil etiladi. Tadqiqotda korrupsiya tushunchasining mohiyati, uning ijtimoiy va huquqiy xavfi, qonun ustuvorligini izdan chiqaruvchi va davlat organlariga bo‘lgan ishonchni susaytiruvchi murakkab hodisa sifatidagi xususiyatlari ilmiy manbalar asosida ochib berilgan. Shuningdek,

korruptsiyaga qarshi kurashishning huquqiy negizini tashkil etuvchi normativ-huquqiy hujjatlar tizimi o'rganilgan.

Maqolada Konstitutsiyaviy tamoyillar, O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni, Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining o'rni hamda Birlashgan Millatlar Tashkilotining korrupsiyaga qarshi konventsiyasi doirasidagi xalqaro hamkorlikning ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari profilaktik mexanizmlarni mustahkamlash, huquqiy ongni yuksaltirish hamda davlat organlari faoliyatida oshkoralik va hisobdorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, korrupsiyaga qarshi kurashish, qonun ustuvorligi, huquqiy asoslar, profilaktika, oshkoralik, hisobdorlik, Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi, O'zbekiston

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация

В данной статье проводится комплексный теоретико-правовой анализ правовых основ борьбы с коррупцией в Республике Узбекистан. Раскрывается сущность коррупции как сложного социально-правового явления, которое подрывает верховенство закона, ослабляет доверие общества к государственным институтам и препятствует устойчивому экономическому и социальному развитию. На основе анализа национального законодательства и международно-правовых актов исследуется система нормативно-правовых актов, образующих правовую основу антикоррупционной деятельности.

Особое внимание уделяется конституционным принципам, Закону Республики Узбекистан «О противодействии коррупции», роли Агентства по противодействию коррупции, а также значению международного сотрудничества в рамках Конвенции Организации Объединённых Наций против коррупции. В результате исследования сформулированы научно обоснованные выводы и предложения, направленные на укрепление профилактических механизмов, повышение правовой культуры, обеспечение прозрачности и подотчётности в деятельности государственных органов.

Ключевые слова: коррупция, противодействие коррупции, верховенство закона, правовые основы, профилактика, прозрачность, подотчётность, Агентство по противодействию коррупции, Узбекистан

Korrupsiya – bu mansabdor shaxslar tomonidan o'z xizmat mavqei va vakolatlaridan shaxsiy yoki guruhii manfaatlar yo'lida g'ayriqonuniy foydalanish bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy-huquqiy hodisadir. U davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, fuqarolarning huquq va erkinliklarini cheklaydi, iqtisodiy taraqqiyotga

to'sqinlik qiladi hamda jamiyatda ijtimoiy adolat tamoyilining buzilishiga olib keladi. Aynan shu sababli korrupsiyaga qarshi kurashish har bir huquqiy davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslari, eng avvalo, mamlakat Konstitutsiyasiga tayanadi. Konstitutsiyada qonun ustuvorligi, fuqarolarning qonun oldida tengligi, davlat organlari faoliyatining qonuniylik tamoyiliga asoslanishi mustahkamlangan. Ushbu konstitutsiyaviy normalar korrupsiyaviy huquqbuzarliklarning oldini olish va ularga qarshi kurashishning umumiy huquqiy negizini tashkil etadi.

Korrupsiyaga qarshi kurashishning maxsus huquqiy asosi sifatida 2017-yil 3-yanvarda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni muhim o'rin tutadi. Ushbu qonunda korrupsiya tushunchasi, korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari, profilaktika tadbirlari hamda davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlarining vazifalari aniq belgilab berilgan. Qonun korrupsiyaga qarshi kurashishni nafaqat jazolash, balki uning sabablari va shart-sharoitlarini bartaraf etishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimi sifatida talqin etadi.

Korrupsiyaviy huquqbuzarliklar uchun javobgarlik O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksida nazarda tutilgan. Jinoyat kodeksida pora olish, pora berish, mansab vakolatini suiiste'mol qilish, xizmat soxtakorligi kabi qilmishlar uchun javobgarlik choralari belgilangan. Ushbu normalar korrupsiyaviy qilmishlarning ijtimoiy xavflilik darajasiga muvofiq jazo choralari qo'llash imkonini beradi va huquqbuzarlikning oldini olishda muhim profilaktik ahamiyatga ega.

Korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida institutsional mexanizmni takomillashtirish maqsadida 2020-yilda O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tashkil etildi. Agentlik korrupsiyaga qarshi davlat siyosatini amalga oshirish, sohadagi normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini ekspertizadan o'tkazish, korrupsiya holatlarini tahlil qilish hamda profilaktik tadbirlarni muvofiqlashtirish vakolatlariga ega. Bunday ixtisoslashgan organning faoliyati korrupsiyaga qarshi kurashishni izchil va tizimli yo'lga qo'yishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Korrupsiyaga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik alohida ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi 2008-yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konventsiyasiga qo'shildi va shu orqali xalqaro huquqiy standartlarni milliy qonunchilikka joriy etish majburiyatini oldi. Konventsiya talablari korrupsiyaning oldini olish, davlat xizmatida shaffoflikni ta'minlash, jinoiy yo'l bilan olingan mol-mulkni qaytarish hamda davlatlararo huquqiy yordamni rivojlantirish masalalarini qamrab oladi.

Korrupsiya o'zining ko'rinishlariga ko'ra turli shakllarda namoyon bo'ladi. Bularga poraxo'rlik, mansab vakolatini suiiste'mol qilish, davlat mulkini o'zlashtirish, homiylik va qarindosh-urug'chilik (proteksionizm) asosida lavozimlarga tayinlash hamda manfaatlar to'qnashuvi kabi holatlar kiradi. Korrupsiyaning bu shakllarini aniq farqlash va ularning har biriga nisbatan o'ziga xos huquqiy javob choralari ishlab chiqish korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini ta'minlovchi muhim shartdir.

So'nggi yillarda O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha milliy strategiya va davlat dasturlari qabul qilinib, ushbu sohadagi islohotlar izchil ravishda amalga oshirilmoqda. Davlat boshqaruvi tizimida shaffoflikni oshirish, davlat xaridlarini elektron tarzda amalga oshirish, ochiq ma'lumotlar tamoyilini joriy etish hamda davlat xizmatchilarining daromadlari va mulkini deklaratsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish korrupsiyaviy xatarlarni kamaytirishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar sirasiga kiradi.

Korrupsiyaning oldini olishda profilaktik va tarbiyaviy mexanizmlar muhim o'rin tutadi. Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish, davlat organlari faoliyatida oshkoralikni ta'minlash, elektron davlat xizmatlarini joriy etish va inson omilini kamaytirish korrupsiyaviy holatlarning kelib chiqish ehtimolini sezilarli darajada pasaytiradi. Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalari, fuqarolik jamiyati institutlari va jamoatchilik nazoratining faol ishtiroki korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini oshiradi.

Korrupsiyaning kelib chiqish sabablari murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ularni iqtisodiy, ijtimoiy hamda huquqiy-madaniy omillarga ajratish mumkin. Iqtisodiy omillarga aholining moddiy ta'minot darajasidagi tafovutlar va davlat xizmatchilarining mehnatiga haq to'lash tizimidagi kamchiliklar kiradi. Ijtimoiy omillar jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatning yetarlicha shakllanmaganligi bilan bog'liq. Huquqiy-madaniy omillar esa fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyati darajasi past bo'lishi natijasida yuzaga keladi. Ushbu sabablarni kompleks tarzda bartaraf etish korrupsiyaga qarshi kurashning strategik vazifasidir.

Korrupsiyaga qarshi kurashda huquqiy ong va huquqiy ta'limning ahamiyati alohida ta'kidlanishi lozim. Ta'lim muassasalarida korrupsiyaga qarshi murosasiz munosabatni shakllantirish, yoshlarni halollik, adolat va qonunga hurmat ruhida tarbiyalash uzoq muddatli istiqbolda eng samarali profilaktik vositalardan biri hisoblanadi. Zero, korrupsiyaga qarshi kurash faqat jazo choralari bilan emas, balki jamiyat a'zolarining ongida mustahkam huquqiy qadriyatlarni qaror toptirish orqali to'liq samaraga erishadi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish va davlat boshqaruvini elektronlashtirish korrupsiyaga qarshi kurashning zamonaviy va samarali yo'nalishlaridan biridir. Davlat xizmatlarini elektron shaklda ko'rsatish fuqaro bilan mansabdor shaxs o'rtasidagi bevosita aloqani kamaytiradi, bu esa korrupsiyaviy holatlarning yuzaga kelish

ehtimolini sezilarli darajada pasaytiradi. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali, elektron hujjat aylanishi va ochiq ma'lumotlar tizimlari boshqaruvda shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlovchi muhim vositalar bo'lib xizmat qiladi.

Sud hokimiyatining mustaqilligi korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini ta'minlovchi muhim kafolatdir. Mustaqil va xolis sud tizimi korrupsiyaviy huquqbuzarliklar bo'yicha adolatli qarorlar qabul qilinishini ta'minlaydi va qonun ustuvorligini mustahkamlaydi. Shu sababli sud-huquq sohasidagi islohotlar, sudyalarning faoliyatining shaffofligini oshirish va ularning mustaqilligini kafolatlash korrupsiyaga qarshi davlat siyosatining ajralmas qismi hisoblanadi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish jarayoni tizimli va izchil tarzda amalga oshirilishi lozim. Dastlab korrupsiyaviy xatarlar yuqori bo'lgan sohalar aniqlanadi va tahlil qilinadi, so'ngra tegishli profilaktik chora-tadbirlar belgilanadi. Keyingi bosqichda normativ-huquqiy hujjatlar takomillashtiriladi, davlat organlari faoliyati ustidan nazorat kuchaytiriladi va aniqlangan huquqbuzarliklar yuzasidan qonunda belgilangan javobgarlik choralari qo'llaniladi. Jarayonning yakuniy bosqichida ko'rilgan choralarning samaradorligi baholanadi va kelgusidagi faoliyat yo'nalishlari aniqlanadi.

Korrupsiyaga qarshi kurashda fuqarolik jamiyati institutlari va jamoatchilik nazoratining o'рни beqiyosdir. Nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari va faol fuqarolar davlat organlari faoliyatidagi kamchiliklarni aniqlash, korrupsiyaviy holatlar haqida xabar berish hamda hokimiyatdan hisobdorlik talab qilishda muhim vazifani bajaradi. Jamoatchilik nazoratining huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish va fuqarolarning bu jarayondagi faolligini rag'batlantirish korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashda eng yaxshi natijalarga jazo choralari va profilaktik tadbirlarni uyg'un ravishda qo'llash, davlat boshqaruvida shaffoflikni ta'minlash hamda jamiyatda halollik madaniyatini qaror toptirish orqali erishiladi. Ilg'or xorijiy davlatlarning korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha tajribasini o'rganish va uni milliy sharoitga moslashtirish O'zbekistonda ushbu sohada islohotlarni yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslari Konstitutsiya, maxsus qonun, kodekslar hamda xalqaro shartnomalar tizimidan iborat yaxlit huquqiy negizni tashkil etadi. Ushbu sohada samaradorlikni yanada oshirish uchun qonunchilikni takomillashtirish, institutsional mexanizmlarni mustahkamlash, huquqiy madaniyatni yuksaltirish va jamoatchilik nazoratini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Kelgusida ushbu mavzu bo'yicha tadqiqotlar korrupsiyaga qarshi kurashishning profilaktik mexanizmlari samaradorligini baholash va xalqaro tajribani milliy sharoitga moslashtirish masalalariga qaratilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni, Toshkent, 2017.
3. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi, Toshkent, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ma‘muriy Javobgarlik Kodeksi, Toshkent, 2019.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni, Toshkent, 2020.
6. Bektemirov, A. Korrupsiyaga qarshi kurashish huquqiy asoslari, Toshkent: Fan, 2019.
7. Qodirov, S. Davlat boshqaruvi va korrupsiyaga qarshi kurash, Toshkent: Universitet Nashriyoti, 2021.
8. “O‘zbekiston Huquqshunoslik Jurnal”, 2021, №3 – “Korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy mexanizmlari”.
9. United Nations Convention against Corruption (UNCAC), New York, 2003.
10. Transparency International. Corruption Perceptions Index Report, Berlin, 2022.
11. Smith, J. “Anti-Corruption Legal Frameworks in Transition Economies”, International Journal of Law, 2019, Vol. 14, №2, pp. 60–78.